

Αγαπητοί γονείς,

Στο δημοτικό οι μαθητές διδάσκονται όλη τη γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας, ενώ στο γυμνάσιο περιορίζεται δραστικά η διδασκαλία της. Συνεπώς, πρέπει ο μαθητής από το δημοτικό να αποκτήσει σωστές βάσεις στην ορθογραφία, τη γραμματική και το συντακτικό, εμπλουτίζοντας παράλληλα το λεξιλόγιό του.

Το συγκεκριμένο βιβλίο έχει σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές να μάθουν και να κατανοήσουν πλήρως την ύλη της γραμματικής ακολουθώντας μάθημα μάθημα το σχολικό βιβλίο της Γλώσσας.

Κάθε μάθημα περιλαμβάνει:

- ✓ **αναλυτική θεωρία** με παρατηρήσεις και διευκρινίσεις στα πιο δύσκολα σημεία της
- ✓ **πίνακες κλίσης** (π.χ. ουσιαστικών, επιθέτων, αντωνυμιών, ρημάτων κ.λπ.) και **παραδείγματα** για την εμπέδωση της θεωρίας
- ✓ **ιδιαίτερες επισημάνσεις** σχετικά με την ορθογραφία
- ✓ **ασκήσεις** διάφορων ειδών (π.χ. πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωση κενού, εύρεση σωστού-λάθους κ.λπ.), οι απαντήσεις των οποίων βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Ειδικά για τα **ρήματα**, παραθέτουμε ενδεικτικούς **πίνακες κλίσης-υποδείγματα**, καθώς και έναν κατάλογο με τους **αρχικούς χρόνους ρημάτων με ιδιαίτερη κλίση**.

Νίκη Σάκκου
Αλεξάνδρα Στράτου

Περιεχόμενα

1. Ο φίλος μας το δάσος	11
2. Η φίλη μας η θάλασσα	27
3. Ο φίλος μας ο άνεμος	34
4. Η γειτονιά της πόλης	42
<i>Πίνακες με κλιτικά υποδείγματα</i>	46
5. Πόλη και πολιτισμός – Πόλη και διασκέδαση	61
6. Διαδρομές στην πόλη	64
7. Υπόγειες διαδρομές	72
8. Ιστορίες με ζώα	81
9. Τα χαρακτηριστικά των ζώων	89
10. Τα ζώα της εξοχής	97
11. Φίλοι από άλλες χώρες	102
12. Ιστορίες με φίλους	113
13. Εγώ σε συναυλία;	122
14. Μουσικά όργανα	131
15. Τραγούδια και στίχοι	139
16. Ο μαγικός κόσμος των βιβλίων	144
17. Ποιοι είναι οι συγγραφείς;	147
18. Βιβλιοθήκες	156
19. Σκυταλοδρομία ανάγνωσης 2001-2002	159
20. Επιστημονική φαντασία	164
21. Ανεξήγητα φαινόμενα	172
22. Η μηχανή του χρόνου	179
23. Παραδοσιακά παιχνίδια	181
24. Επιτραπέζια παιχνίδια	186
25. Ηλεκτρονικά παιχνίδια	190
26. Πνευματικά παιχνίδια	195
27. Κατασκευές της φύσης	201
28. Κατασκευές των ανθρώπων	206

29. Μαθηματικές κατασκευές	213
30. Τα θετικά... και τα αρνητικά	222
31. Τηλεόραση και διαφήμιση	226
32. Προγράμματα τηλεόρασης	233
33. Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα	240
34. Σύγχρονος αθλητισμός	247
35. Και τα παιδιά αθλούνται...	256
36. Ο άνθρωπος στο διάστημα	265
37. Τι βλέπουμε από το διάστημα	270
38. Φανταστικά ταξίδια στο διάστημα	277
<i>Αρχικοί χρόνοι ρημάτων με ιδιαίτερη κλίση</i>	<i>279</i>
<i>Απαντήσεις</i>	<i>299</i>

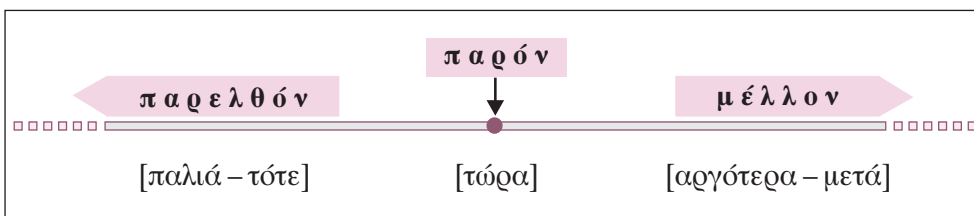
1. Ο φίλος μας το δάσος

- α) Οι χρόνοι των ρημάτων
- β) Χρονικά επιρρήματα
- γ) Φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο
- δ) Χρονικές προτάσεις

Ο χρόνος

Ο **χρόνος** είναι η έννοια εκείνη με την οποία αντιλαμβανόμαστε **πότε** γίνεται ή πόσο διαρκεί κάτι ή με ποια σειρά συμβαίνουν κάποια πράγματα. Γενικά, ο χρόνος χωρίζεται σε τρεις βαθμίδες, στο **παρελθόν** (αυτό που έγινε παλιά), το **παρόν** (αυτό που γίνεται τώρα) και το **μέλλον** (αυτό που θα γίνει αργότερα), και συνήθως παριστάνεται με μια γραμμή που αρχίζει από το παρελθόν, σταματά στο παρόν και συνεχίζεται στο μέλλον:

Έτσι, για να δείξουμε στον προφορικό ή στον γραπτό λόγο πότε γίνεται κάτι ή πόσο διαρκεί, χρησιμοποιούμε διάφορους τρόπους, όπως οι εξής:

- α) **χρόνοι των ρημάτων**
- β) **χρονικά επιρρήματα**
- γ) **φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο** (εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου)
- δ) **δευτερεύουσες (ή εξαρτημένες) χρονικές προτάσεις.**

A. Οι χρόνοι των ρημάτων

- Τα ρήματα έχουν διάφορους τύπους που φανερώνουν πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα, δηλαδή αν γίνεται στο παρόν, στο παρελθόν ή στο μέλλον. Οι διάφοροι αυτοί τύποι λέγονται **χρόνοι του ρήματος**.

π.χ. *Τα παιδιά ζωγραφίζουν.*

Τα παιδιά ζωγράρισαν.

Τα παιδιά θα ζωγραφίσουν.

Στα παραδείγματα αυτά παρατηρούμε ότι το ρήμα *ζωγραφίζουν* φανερώνει ότι κάτι γίνεται τώρα, δηλαδή στο **παρόν**, το ρήμα *ζωγράρισαν* φανερώνει κάτι που έγινε πριν, δηλαδή στο **παρελθόν**, ενώ το ρήμα *θα ζωγραφίσουν* φανερώνει κάτι που θα γίνει αργότερα, δηλαδή στο **μέλλον**. Επομένως, **ανάλογα με τη χρονική βαθμίδα** που δηλώνουν, οι χρόνοι του ρήματος χωρίζονται σε α) **παροντικούς**, β) **παρελθοντικούς** και γ) **μελλοντικούς**:

Παροντικοί χρόνοι		
1. Ενεστώτας	Φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα, συνέχεια ή κατ' επανάληψη.	<i>Τα παιδιά διαβάζουν τώρα. Κάθε Κυριακή η μητέρα πηγαίνει στην εκκλησία.</i>
2. Παρακείμενος	Φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και τώρα είναι τελειωμένο.	<i>Τα παιδιά έχουν διαβάσει. Η μητέρα έχει πάει στην εκκλησία.</i>
Παρελθοντικοί χρόνοι		
1. Παρατατικός	Φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν, συνέχεια ή κατ' επανάληψη.	<i>Τα παιδιά διάβαζαν τότε. Κάθε Κυριακή η μητέρα πήγαινε στην εκκλησία.</i>
2. Αόριστος	Φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν, σε μια στιγμή, συνοπτικά.	<i>Τα παιδιά διάβασαν. Η μητέρα πήγε στην εκκλησία την Κυριακή.</i>
3. Υπερσυντέλικος	Φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και ήταν τελειωμένο πριν γίνει κάτι άλλο.	<i>Τα παιδιά είχαν διαβάσει. Η μητέρα είχε πάει στην εκκλησία.</i>

Μελλοντικοί χρόνοι		
1. Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Φανερώνει κάτι που θα γίνεται στο μέλλον συνέχεια ή κατ' επανάληψη.	<i>Τα παιδιά θα διαβάζουν αύριο. Η μητέρα θα πηγαίνει στην εκκλησία κάθε Κυριακή.</i>
2. Συνοπτικός Μέλλοντας	Φανερώνει κάτι που θα γίνει στο μέλλον σε μια στιγμή, συνοπτικά.	<i>Τα παιδιά θα διαβάσουν σε λίγο. Η μητέρα θα πάει στην εκκλησία την Κυριακή.</i>
3. Συντελεσμένος Μέλλοντας	Φανερώνει κάτι που θα έχει τελειώσει στο μέλλον πριν αρχίσει κάτι άλλο.	<i>Τα παιδιά θα έχουν διαβάσει ώσπου να 'ρθεις. Η μητέρα θα έχει πάει στην εκκλησία ως την Κυριακή.</i>

- Εκτός από τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) ένα ρήμα εκφράζει και το **ποιόν ενέργειας**, μας δείχνει δηλαδή αν η πράξη/ενέργεια που δηλώνει είναι κάτι που γίνεται συνέχεια/κατ' εξακολούθηση, στιγμιαία/συνοπτικά ή έχει ολοκληρωθεί/συντελεστεί. Έτσι, **ανάλογα με το ποιόν ενέργειας**, οι χρόνοι χωρίζονται σε α) **εξακολουθητικούς**, β) **συνοπτικούς** (ή στιγμιαίους) και γ) **συντελεσμένους**:

Εξακολουθητικοί (Φανερώνουν πως κάτι γίνεται, γινόταν ή θα γίνεται πολλές φορές, συνέχεια/κατ' εξακολούθηση.)	Ενεστώτας	<i>Ταξιδεύω συχνά εκεί.</i>
	Παρατατικός	<i>Ταξίδευα συχνά εκεί.</i>
	Εξακολουθητικός Μέλλοντας	<i>Στο εξής θα ταξιδεύω συχνά εκεί.</i>
Συνοπτικοί (Φανερώνουν πως κάτι έγινε ή θα γίνει μια φορά, στιγμιαία/συνοπτικά.)	Αόριστος	<i>Κάποτε ταξίδεψα εκεί.</i>
	Συνοπτικός Μέλλοντας	<i>Κάποτε θα ταξιδέψω εκεί.</i>
Συντελεσμένοι (Φανερώνουν πως κάτι έχει πραγματοποιηθεί, έχει τελειώσει/είναι συντελεσμένο.)	Παρακείμενος	<i>Έχω ταξιδέψει εκεί.</i>
	Υπερσυντέλικος	<i>Κάποτε είχα ταξιδέψει εκεί.</i>
	Συντελεσμένος Μέλλοντας	<i>Ως τότε θα έχω ταξιδέψει εκεί.</i>

Ασκήσεις*

1.1 Να κυκλώσεις το σωστό.

1. Ποιος **είδε** τον Θεό και **δε φοβήθηκε**. Τα ρήματα στα πλαίσια είναι σε χρόνους:
α. παρελθοντικούς-εξακολουθητικούς β. παρελθοντικούς-συνοπτικούς
γ. παρελθοντικούς-συντελεσμένους
2. Υπόσχομαι ότι **θα κάνω** πάντα το καλύτερο. Το ρήμα στο πλαίσιο είναι σε χρόνο:
α. εξακολουθητικό μέλλοντα β. συνοπτικό μέλλοντα
γ. συντελεσμένο μέλλοντα
3. Έχεις **διαβάσει** για αύριο; Το ρήμα στο πλαίσιο είναι σε χρόνο:
α. παρελθοντικό-συντελεσμένο β. παροντικό-συντελεσμένο
γ. μελλοντικό-συνοπτικό δ. μελλοντικό-συντελεσμένο
4. Πού **βρισκόσουν** εσύ εκείνη τη στιγμή; Το ρήμα στο πλαίσιο είναι σε χρόνο:
α. παρελθοντικό-εξακολουθητικό β. παρελθοντικό-συνοπτικό
γ. παρελθοντικό-συντελεσμένο
5. Αύριο **θα κατέβω** στην αγορά. Το ρήμα στο πλαίσιο είναι σε χρόνο:
α. εξακολουθητικό μέλλοντα β. συνοπτικό μέλλοντα
γ. συντελεσμένο μέλλοντα
6. **Θυμάμαι** που τον **έβλεπα** τακτικά στο χωριό. Τα ρήματα στα πλαίσια είναι σε χρόνους:
α. εξακολουθητικούς β. συνοπτικούς γ. συντελεσμένους
7. **Είχαμε κουραστεί** πια, γι' αυτό **φύγαμε**. Τα ρήματα στα πλαίσια είναι σε:
α. παρακείμενο – αόριστο β. υπερσυντέλικο – παρακείμενο
γ. υπερσυντέλικο – αόριστο δ. αόριστο – υπερσυντέλικο
8. Ως την ώρα αυτή **θα έχω φτάσει** στο σπίτι και **θα ξεκουράζομαι**. Τα ρήματα στα πλαίσια είναι κατά σειρά σε:
α. συνοπτικό και εξακολουθητικό μέλλοντα
β. συντελεσμένο και εξακολουθητικό μέλλοντα
γ. εξακολουθητικό και συνοπτικό μέλλοντα

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

9. *Νομίζεις ότι το πίστεψε*; Τα ρήματα στα πλαίσια είναι κατά σειρά σε:
 α. ενεστώτα – παρατατικό β. ενεστώτα – αόριστο γ. παρατατικό – αόριστο
10. *Τότε κατάλαβε πως τον θεωρούσες ανίκανο*. Τα ρήματα στα πλαίσια είναι κατά σειρά σε:
 α. αόριστο – παρατατικό β. αόριστο – αόριστο
 γ. παρατατικό – αόριστο δ. παρατατικό – παρατατικό

1.2 Να κατατάξεις τα ρήματα που δίνονται στο παρακάτω πλαίσιο στον σωστό χρόνο.

έχω δώσει, έτρεχα, θα στολίσω, κοιτάζω, είχα γράψει, σκούπισα, θα έχουμε φάει, θα διαβάζουν, πήγα, πίνεις, θα έχεις αφήσει, μιλούσαν, είχατε σκεπάσει, θα φωνάξουν, έχουμε χαρίσει, ανακατώσαμε, θα γυρίζουν, σπκώνομαι, έλουζα, είχες κοιμηθεί, θα γελάσουμε, έχει προσφέρει

Ενεστώτας	
Παρατατικός	
Αόριστος	
Εξακολ. μέλλοντας	
Συνοπτ. μέλλοντας	
Παρακείμενος	
Υπερσυντέλικος	
Συντελ. μέλλοντας	

1.3 Να μεταφέρεις το παρακάτω κείμενο στο παρελθόν.

Αύριο θα πάμε εκδρομή. Θα ξεκινήσουμε το πρωί και θα φτάσουμε νωρίς στη θάλασσα. Όλη την ημέρα θα παίζουμε. Εγώ θα ψάξω για κοχύλια. Το μεσημέρι θα ανάψουμε φωτιά, θα ψήσουμε και θα φάμε στην παραλία. Θα κολυμπήσουμε και θα κάνουμε συνέχεια βουτιές. Πριν από το σούρουπο θα έχουμε επιστρέψει γιατί έχουμε υποσχεθεί στους γονείς μας να είμαστε πίσω νωρίς.

Χθες πήγαμε εκδρομή.....
.....
.....
.....
.....

1.4 Να μεταφέρεις το παρακάτω κείμενο στο παρόν.

Ο ψαράς πήρε το καλάμι και τα σύνεργά του, πήγε στη θάλασσα και στάθηκε κοντά στα βράχια. Έβαλε το δόλωμα στο αγκίστρι και το έριξε στη θάλασσα. Στην αρχή δεν έγινε τίποτα. Όμως ύστερα από λίγο ένωσε το καλάμι να κουνιέται. Τότε ο ψαράς σηκώθηκε πάνω και άρχισε να τραβάει με δύναμη το καλάμι. Προς μεγάλη του απογοήτευση είδε ότι είχε πιάσει ένα κονσερβοκούτι. Τελικά γύρισε στο σπίτι του με το καλάθι άδειο.

Ο ψαράς παίρνει το καλάμι και τα σύνεργά του,
.....
.....
.....
.....

1.5 Να υπογραμμίσεις τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων και να γράψεις σε ποιον χρόνο βρίσκονται, όπως στο παράδειγμα.

- Το πρόσωπό της **έλαμπε** από χαρά. (.....**παρατατικός**.....)
- 1. Θα βρείτε τις οδηγίες μέσα στο κουτί. (.....)
- 2. Θα έχεις φύγει μέχρι το βράδυ; (.....)
- 3. Η Νεφέλη έσπασε το βάζο που είχε φέρει ο πατέρας από την Κίνα.
(...../.....)
- 4. Εδώ και πέντε χρόνια έχουν μετακομίσει και ζουν μόνιμα στη Γερμανία.
(...../.....)
- 5. Η σοδειά καταστράφηκε από το χαλάζι και τον παγετό.
(.....)
- 6. Δε μου είπε τι το ήθελε αυτό. (...../.....)

1.6 Να συμπληρώσεις τα κενά του παρακάτω πίνακα.

	Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Παρακείμενος
1				έχει γίνει
2	ξαναβλέπει			
3			βρήκαν	
4		σπρώχναμε		
5	σταματούν			
6				έχω ετοιμαστεί
7		προσπαθούσατε		

B. Χρονικά επιρρήματα

- Επιρρήματα**, γενικά, είναι οι **άκλιτες λέξεις** που προσδιορίζουν συνήθως τα ρήματα (αλλά και επίθετα, ουσιαστικά ή άλλα επιρρήματα) και φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό κ.ά.
 π.χ. *Η μητέρα δεν είναι εδώ.* (τοπικό επίρρημα)
Θα σου τηλεφωνήσω αύριο. (χρονικό επίρρημα)
Να διαβάζεις πιο αργά. (τροπικό επίρρημα)
Προσπάθησε πολύ. (ποσοτικό επίρρημα)
Ασφαλώς και θα έρθω στην εκδρομή. (βεβαιωτικό επίρρημα)
- Χρονικά επιρρήματα**, πιο συγκεκριμένα, είναι οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν **χρόνο** και απαντούν στην ερώτηση **πότε** (έγινε αυτό που δηλώνει το ρήμα).
 Συνηθισμένα χρονικά επιρρήματα είναι τα εξής:

όστερα, έπειτα, κατόπιν, πρώτα, τώρα, αμέσως, πριν, μετά, χτες, αύριο, μεθαύριο, σήμερα, πάντα, ποτέ, πέρσι, συχνά, σπάνια, πότε πότε, κάπου κάπου, ξανά, αργότερα, τότε, νωρίς, αργά, ήδη, πια κ.ά.

- π.χ. *Δεν πρόκειται να τον ξεχάσει ποτέ!*
Κοιμήθηκα νωρίς γιατί ήμουν κουρασμένη.
Έχει αρχίσει ήδη να βρέχει.

Ουσιαστικά / Ονοματικές φράσεις ως χρονικά επιρρήματα

Εκτός από τα «καθαρά» χρονικά επιρρήματα (τις άκλιτες λέξεις που δηλώνουν χρόνο), με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου, χρησιμοποιούνται συχνά και κάποια ουσιαστικά ή φράσεις με ουσιαστικά, συνήθως σε πώση αιτιατική (αιτιατική του χρόνου) και πιο σπάνια σε γενική (γενική του χρόνου).

π.χ.: Θα γυρίσω **το βράδυ**.

Έλα **την επόμενη Κυριακή** να φάμε.

Τον Σεπτέμβρη θα τρυγήσουμε τ' αμπέλια.

Θα ξανάρθουμε **του χρόνου**.

Ασκήσεις*

1.7 Να κυκλώσεις το σωστό.

1. *Ασφαλώς και θα πάω αμέσως εκεί.* Στην πρόταση αυτή χρονικά επιρρήματα είναι οι λέξεις:
α. Ασφαλώς – αμέσως – εκεί β. Ασφαλώς – αμέσως
γ. αμέσως – εκεί δ. αμέσως
2. *Να τρως πιο αργά.* Η λέξη στο πλαίσιο είναι επίρρημα που δηλώνει:
α. χρόνο β. τρόπο γ. ποσό
3. *Να έρθεις πιο αργά.* Η λέξη στο πλαίσιο είναι επίρρημα που δηλώνει:
α. χρόνο β. τρόπο γ. ποσό
4. *Θα χρειαστώ λίγα ακόμη λουλούδια.* Η λέξη στο πλαίσιο είναι επίρρημα που δηλώνει:
α. χρόνο β. τρόπο γ. ποσό
5. *Δεν έχει έρθει ακόμη από τη δουλειά.* Η λέξη στο πλαίσιο είναι επίρρημα που δηλώνει:
α. χρόνο β. τρόπο γ. ποσό
6. *Άρχισε πάντα τη δουλειά πρωί πρωί.* Στην πρόταση αυτή ως χρονικά επιρρήματα λειτουργούν οι λέξεις:

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

- α. πάντα – τη δουλειά β. πάντα
 γ. πάντα – πρωί πρωί δ. πρωί πρωί
7. Κάπου κάπου σκέφτομαι πως ίσως κάπου να είχε δίκιο. Στην περίοδο αυτή ως χρονικά επιρρήματα λειτουργούν οι λέξεις:
 α. Κάπου κάπου – ίσως β. Κάπου κάπου
 γ. Κάπου κάπου – κάπου
8. Έκανε κάθε φορά τα ίδια κι έπειτα έλεγε πως δεν ήξερε τίποτα απολύτως. Στην περίοδο αυτή ως χρονικά επιρρήματα λειτουργούν οι λέξεις:
 α. κάθε φορά – έπειτα β. κάθε φορά – έπειτα – απολύτως
 γ. έπειτα – τίποτα – απολύτως

1.8 Να υπογραμμίσεις τα επιρρήματα που φανερώνουν χρόνο στις παρακάτω προτάσεις.

1. Είδαν τότε τα σύννεφα να πυκνώνουν.
2. Η Αγγελική έφυγε χτες για την Αμερική και θα ξανάρθει στην Ελλάδα του χρόνου.
3. Δε βλέπομαστε συχνά, αλλά μιλάμε πότε πότε στο τηλέφωνο.
4. Θα ξεκινήσουμε νωρίς το πρωί για να μη βρούμε κίνηση στον δρόμο και να φτάσουμε εγκαίρως στο ραντεβού μας.
5. Κατόπιν μου τηλεφώνησε, αλλά ήταν πια αργά.
6. Αύριο θα γνωρίζουμε τα αποτελέσματα των εξετάσεων.

1.9 Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων επιλέγοντας τον κατάλληλο χρονικό προσδιορισμό από αυτούς που δίνονται στο πλαίσιο.

πάντα, τώρα, ύστερα, τότε, ποτέ, το καλοκαίρι, αργότερα, του χρόνου

1. Εγώ δεν είχα γεννηθεί που έγινε ο μεγάλος σεισμός.
2. Δεν αποχωρίζεται το σκυλάκι της' το παίρνει μαζί της.
3. από τόσον καιρό έχω ξεχάσει το όνομά του.
4. Θα πάει σχολείο
5. θα πάμε για διακοπές στη Σαντορίνη.
6. Τηλεφώνησέ μου γιατί έχω δουλειά.

1.10 Να γράψεις το αντώνυμο (αντίθετο) καθενός από τα παρακάτω χρονικά επιρρήματα.

1. μετά →	4. χθες →
2. πέρσι →	5. πάντα →
3. αργά →	6. συχνά →

1.11 Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες φράσεις των παρακάτω προτάσεων με τα επιρρήματα αποβραδής, ολονυχτίς, ολημερίς, εξαρχής, πέρσι, αμέσως.

- Έλα εδώ χωρίς καμιά καθυστέρηση.
→
- Πρέπει από την αρχή να ξεκαθαρίσει τις προθέσεις του.
→
- Όλη μέρα έκλαιγε γι' αυτό που της συνέβη.
→
- Η μητέρα έπλυνε τα ρούχα από το βράδυ.
→
- Τον προηγούμενο χρόνο είχε καλύτερους βαθμούς στα μαθήματα.
→
- Ταξίδευαν όλη νύχτα για να φτάσουν στην ώρα τους.
→

Γ. Φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο

- Οι **προθέσεις** είναι οι μικρές εκείνες άκλιτες λέξεις (με, σε, για, παρά, μετά, κατά, αντί, από κ.λπ.) που μπαίνουν μπροστά από ονόματα ή επιρρήματα για να φανερώσουν μαζί τους, όπως και τα απλά επιρρήματα, τόπο, χρόνο, αιτία, τρόπο, ποσό κ.λπ.
- Έτσι, υπάρχουν στη γλώσσα μας αρκετές φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο, όπως αυτές που έχουν την ακόλουθη μορφή:

από + επίρρημα ή όνομα ¹ (σε αιτιατική πτώση)	<i>Τα καταστήματα ανοίγουν από νωρίς. Το ξέρει από καιρό.</i>
για + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Έφυγε για πάντα. Δεν κάνει τίποτα για την ώρα.</i>
ίσαμε + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έχει φύγει ίσαμε αύριο/το βράδυ.</i>
κατά + όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έρθει κατά το βραδάκι.</i>
με + όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Ήρθαν πρωί πρωί, με την αυγούλα.</i>
μετά + όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έρθει μετά το μεσημέρι.</i>
μέχρι/μέχρις (συχνά μπροστά από φωνήεν) + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική ή γενική πτώση)	<i>Θα έχει έρθει μέχρι αύριο. Θα έχει έρθει μέχρι το βράδυ. Θα αγωνιστεί μέχρι τέλους.</i>
προς + όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Αυτό δε γίνεται προς το παρόν.</i>
σε + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έρθει σε λίγο/σε λίγες μέρες.</i>
ως/έως + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έχει έρθει ως αύριο/ως τα ξημερώματα.</i>

- Υπάρχουν επίσης κάποιες σύνθετες εκφράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο, όπως οι:

μετά από + αντωνυμία (σε αιτιατική πτώση)	<i>Ήρθε στη γιορτή μετά από εμένα.</i>
ύστερα/έπειτα από + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Θα έρθει ύστερα/έπειτα από λίγο/ύστερα από λίγες μέρες.</i>
πριν από + επίρρημα ή όνομα (σε αιτιατική πτώση)	<i>Ήρθε πριν από λίγο. Ήρθε στην Ελλάδα πριν από έναν χρόνο.</i>

1. Με τον όρο *όνομα* εννοούμε ουσιαστικό ή επίθετο.

Ασκήσεις*

1.12 Να κυκλώσεις το σωστό.

1. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **από** δηλώνει χρόνο;
α. Λείπει από το σπίτι **β.** Λείπει από το πρωί
γ. Γλίτωσε από τα βάσανα **δ.** Βεβαιώθηκε από τα γεγονότα
2. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **για** δηλώνει χρόνο;
α. Είναι περήφανη για τις σπουδές της
β. Θα πάμε για φαγητό
γ. Έφυγε για πάντα
δ. Έφυγε για το χωριό
3. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **κατά** δηλώνει χρόνο;
α. Πάω κατά την πλατεία **β.** Με χτύπησε κατά λάθος
γ. Έχει δίκιο κατά βάθος **δ.** Θα έρθω κατά τον Αύγουστο
4. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **με** δηλώνει χρόνο;
α. Θα πάω με έναν φίλο μου **β.** Θα γίνει κι αυτό με τον καιρό
γ. Έσκαψε με τα χέρια **δ.** Γελάει με το παραμικρό
5. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **μετά** δηλώνει χρόνο;
α. Θα συναντηθούμε μετά τις διακοπές
β. Θα πάω μετά χαράς
γ. Να στρίψετε μετά το σπίτι εκείνο
6. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **μέχρι** δηλώνει χρόνο;
α. Θα πάω μέχρι την πλατεία **β.** Θα χρειαστούν μέχρι 50 ευρώ
γ. Θα αγωνιστούν μέχρι τέλους
7. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **πριν** δηλώνει χρόνο;
α. Θα τα πούμε πριν από τις εξετάσεις
β. Να κατέβεις λίγο πριν από τη διασταύρωση

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

8. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **προς** δηλώνει χρόνο;
- α. Πήγαινε **προς τα δεξιά** β. Το έκανε **προς όφελός σου**
 γ. Αυτά είχα να πω **προς το παρόν**
9. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **σε** δηλώνει χρόνο;
- α. Είναι ο ισχυρότερος **σε δύναμη** β. Μας κάλεσαν **σε γεύμα**
 γ. Ήταν αγαπητή **σε όλους** δ. Θα έρθει **σε λίγο**
10. Ποια από τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με το **ως** δηλώνει χρόνο;
- α. Έφτασαν **ως την κορυφή** β. Θα έχω τελειώσει **ως τότε**
 γ. Θα είναι **ως 100 άτομα**

Δ. Χρονικές προτάσεις

- **Χρονικές** ονομάζονται οι **δευτερεύουσες** (ή, αλλιώς, **εξαρτημένες**) **προτάσεις που φανερώνουν χρόνο**, προσδιορίζουν δηλαδή χρονικά μια άλλη πρόταση (συνήθως **κύρια/ανεξάρτητη**) δηλώνοντας το «πότε» γίνεται αυτό που δηλώνει η πρόταση αυτή.
 π.χ. *Θα του τηλεφωνήσω, αφού γυρίσω σπίτι.* (Πότε θα του τηλεφωνήσω; → αφού γυρίσω σπίτι.)
- Οι χρονικές προτάσεις **εισάγονται** (**αρχίζουν**) με :
 - τους χρονικούς συνδέσμους **όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (πριν να), μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου, όσο που, όποτε, άμα**:
 π.χ. *Θα έχει φύγει πριν έρθετε.*
Όταν έμαθε τα νέα, έβαλε τα κλάματα.
Μόλις την είδε, έτρεξε αμέσως κοντά της.
Σαν (= όταν/μόλις) μας είδε, έφυγε.
 - λέξεις ή φράσεις που έχουν χρονική σημασία, όπως οι **όσο (να), όσο που να, εκεί που, έως ότου (να), κάθε που, κάθε φορά που, μέχρι να κ.ά.**:
 π.χ. *Όσο να 'ρθεις, θα έχω γυρίσει.*
Κάθε φορά που με έβλεπε, έτρεχε να μ'αγκαλιάσει.
Μέχρι να αρχίσει η βροχή, είχα φτάσει στο σπίτι.

Οι χρονικές προτάσεις συνήθως χωρίζονται με κόμμα (,) από την πρόταση που προσδιορίζουν, εκτός αν είναι πολύ μικρές (σύντομες):
 π.χ. *Όταν δεν έχει πολλή δουλειά, πηγαίνει στο εξοχικό του.*
αλλά Τηλεφώνησέ μου αμέσως μόλις φτάσεις.

β) Φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο

• Πάρε με σε λίγο να τα πούμε.....

1.

2.

3.

γ) Χρονικές προτάσεις

• Όταν ξύπνησε, κατάλαβε πως ήταν ένα κακό όνειρο.....

1.

2.

3.

2. Η φίλη μας η θάλασσα

- α) Διάκριση των ρηματικών καταλήξεων
-ε και -αι
- β) Σύνθετες λέξεις

A. Διάκριση των ρηματικών καταλήξεων -ε και -αι

Το πότε ένα ρήμα γράφεται στο τέλος με **-ε** ή **-αι** εξαρτάται άμεσα από το πρόσωπο, δηλαδή το ποιος κάνει αυτό που δηλώνει το ρήμα (το υποκείμενό του), τον αριθμό του ρήματος (ενικό ή πληθυντικό) και τη φωνή στην οποία αυτό βρίσκεται. Δηλαδή:

	Ενεργητική φωνή		Παθητική φωνή
Ενικός αριθμός			
α' πρόσωπο	εγώ	αναφέρω	αναφέρομαι
β' πρόσωπο	εσύ	αναφέρεις	αναφέρεσαι
γ' πρόσωπο	αυτός, -ή, -ό	αναφέρει	αναφέρεται
Πληθυντικός αριθμός			
α' πρόσωπο	εμείς	αναφέρουμε	αναφερόμαστε
β' πρόσωπο	εσείς	αναφέρετε	αναφέρεστε
γ' πρόσωπο	αυτοί, -ές, -ά	αναφέρουν(ε)	αναφέρονται

Τι προσέχουμε στην ορθογραφία

- Για να μην μπερδεύουμε τις καταλήξεις **-τε** και **-ται**, πρέπει να ξέρουμε ότι:
 - Έχουν κατάληξη **-τε** και γράφονται με **ε** (έψιλον) τα ρήματα που βρίσκονται στο **β' πληθυντικό πρόσωπο της ενεργητικής φωνής**, αυτά δηλαδή που έχουν υποκείμενο την προσωπική αντωνυμία **εσείς**, που είτε υπάρχει στην πρόταση είτε εννοείται.
π.χ. *Κύριε, γιατί δε μας το επιτρέπετε* (ενν. εσείς) αυτό;

- Έχουν κατάληξη **-ται** και γράφονται με **αι** (άλφα γιώτα) τα ρήματα που βρίσκονται στο **γ' ενικό πρόσωπο της παθητικής φωνής**, αυτά δηλαδή που έχουν υποκείμενο την προσωπική αντωνυμία **αυτός, -ή, -ό**, που είτε υπάρχει στην πρόταση είτε εννοείται.
π.χ. *Αυτό δε μας επιτρέπεται.*
- Για να μην μπερδεύουμε τις καταλήξεις **-με** και **-μαι**, πρέπει να ξέρουμε ότι:
 - Έχουν κατάληξη **-με** και γράφονται με **ε** (έψιλον) τα ρήματα που βρίσκονται στο **α' πληθυντικό πρόσωπο της ενεργητικής φωνής**, αυτά δηλαδή που έχουν υποκείμενο την προσωπική αντωνυμία **εμείς**, που είτε υπάρχει στην πρόταση είτε εννοείται.
π.χ. *Είναι ώρα να πηγαίνουμε* (ενν. εμείς).
 - Έχουν κατάληξη **-μαι** και γράφονται με **αι** (άλφα γιώτα) τα ρήματα που βρίσκονται στο **α' ενικό πρόσωπο της παθητικής φωνής**, αυτά δηλαδή που έχουν υποκείμενο την προσωπική αντωνυμία **εγώ**, που είτε υπάρχει στην πρόταση είτε εννοείται.
π.χ. *Φροντίζω να μετακινούμαι* (ενν. εγώ) πάντα με ασφάλεια.

Ασκήσεις*

2.1 Να κυκλώσεις το σωστό.

1. Έτσι είναι, αν έτσι εσείς...

α. νομίζεται

β. νομίζετε

γ. νομίζεστε

2. Αυτό, πάντως, καλό δε...

α. θεωρείται

β. θεωρείτε

γ. θεωρείστε

3. Παιδιά, καλό είναι αυτό να το...

α. προσέχεται

β. προσέχετε

4. Γιατί δεν ... την αλήθεια;

α. αποκαλύπτεται

β. αποκαλύπτετε

5. Δύσκολα μια τέτοια αλήθεια...

α. αποκαλύπτεται

β. αποκαλύπτετε

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

9. Ο γιατρός έρχετ _ κι έτσι δε θα περιμένετ _ άλλο.
10. Αν και όλοι σας θεωρείστ _ ικανοί σ' αυτό, εσύ πάντα αποδεικνύεσ _ ο καλύτερος.

2.4 Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας το κατάλληλο κάθε φορά ρήμα από αυτά που δίνονται στο πλαίσιο στο σωστό πρόσωπο.

φροντίζω, ξεκουράζομαι, εξαντλούμαι, εξελίσσομαι, φαίνομαι, προστατεύω, απειλούμαι, ονομάζομαι, προέρχομαι, αγοράζω, πετώ, απομακρύνομαι

1. Κάντε ησυχία γιατί ο πατέρας.
2. Από πρόσφατες μελέτες ότι τα ορυκτά καύσιμα Όλοι μας, λοιπόν, πρέπει να για την εξοικονόμηση ενέργειας.
3. Θα ήθελα από εσάς να το περιβάλλον και να μην σκουπίδια στις παραλίες.
4. Φρόντιζε να μην προϊόντα που από ζώο το οποίο με εξαφάνιση.
5. Πέτρος Φιλίππου και σας αναφέρω ότι τα πράγματα δεν καλά, γι' αυτό σας συμβουλεύω να σιγά σιγά από εκεί.

2.5 Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων επιλέγοντας το σωστό ρήμα από αυτά που δίνονται στις παρενθέσεις.

1. Πόσα γι' αυτό το σπίτι; (πληρώνεται – πληρώνετε)
2. Το σπίτι τους στην πλαγιά του βουνού. (βρίσκεται – βρίσκετε)
3. Δεν ξέρετε τι που δεν έρχεστε μαζί μας. (χάνεται – χάνετε)
4. Το μάθημα αυτό για συζήτηση. (προσφέρεται – προσφέρετε)
5. Η Β. Αφρική από τη Μεσόγειο θάλασσα. (βρέχεται – βρέχετε)

B. Σύνθετες λέξεις

- **Σύνθεση** λέγεται η ένωση δύο (ή και τριών) διαφορετικών λέξεων ώστε να σχηματιστεί μια νέα λέξη. Η νέα αυτή λέξη που θα προκύψει λέγεται **σύνθετη**.
- Οι λέξεις που ενώνονται και δημιουργούν μια νέα λέξη λέγονται **συνθετικά**: η πρώτη είναι το **πρώτο συνθετικό** και η δεύτερη το **δεύτερο συνθετικό**. Οι λέξεις αυτές, κατά την ένωσή τους, άλλοτε διατηρούνται αναλλοίωτες και άλλοτε αλλάζουν κάπως μορφή. Για παράδειγμα:

α' συνθετικό	β' συνθετικό	σύνθετη λέξη
κατά	γράφω	καταγράφω
παρά	τηρώ	παρατηρώ
ανοίγω	κλείνω	ανοιγοκλείνω
μπαλκόνι	πόρτα	μπαλκονόπορτα
άσπρος	μαύρος	ασπρόμαυρος

Το συνδετικό ο

Πολλές λέξεις ενώνονται μεταξύ τους με το φωνήεν **ο** (όμικρον) που λέγεται **συνδετικό φωνήεν** – αυτό εμφανίζεται συνήθως στην περίπτωση που το α' συνθετικό είναι κλιτό μέρος του λόγου, αλλά και επίρρημα.

π.χ. νύχτα + λουλούδι → νυχτολούλουδο

μαχαίρι + πηρούνι → μαχαιροπίρουνο

κακά + περνά → κακοπερνά

Ασκήσεις*

2.6 Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις με τα παρακάτω συνθετικά, όπως στο παράδειγμα.

- δεξαμενή + πλοίο →δεξαμενόπλοιο.....

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

1. πετρέλαιο + κηλίδα →
2. γαλάζιος + πράσινος →
3. αργά + πεθαίνω →
4. ρύζι + γάλα →
5. ξανά + γράφω →
6. νύχτα + πουλί →
7. άνθος + κήπος →
8. κωμικός + τραγικός →
9. συχνά + ρωτώ →
10. θέατρο + φίλος →
11. γυναίκες + παιδιά →
12. στενός + μακρύς →

2.7 Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τις λέξεις βιβλίο, δάσος, θάλασσα, άνεμος. (Να συμβουλευτείς το λεξικό σου.)

βιβλίο	δάσος	θάλασσα	άνεμος
βιβλιοπώλης	δασοφύλακας	θαλασσοπούλι	ανεμόμυλος

2.8 Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις με β' συνθετικό τις λέξεις λόγος, νόμος, φίλος, φύλακας. (Να συμβουλευτείς το λεξικό σου.)

λόγος	νόμος	φίλος	φύλακας
αστρολόγος	δασονόμος	ζωόφιλος	δασοφύλακας

2.9 Να βρεις τα συνθετικά μέρη των παρακάτω σύνθετων λέξεων.

σύνθετες λέξεις	α' συνθετικό	β' συνθετικό
• αστραπόβροντο	αστραπή	βροντή
ανθοδοχείο		
φιλότεχνος		
μονάκριβος		
πικροδάφνη		
κακόμοιρος		
ξηλιαρόγατος		
καλοπερνώ		
τριήμερο		
παλιόχαρτο		
αργοσβήνω		